Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lausunto hallituksen esityksestä 119/2018 vp eduskunnalle laeiksi yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 70 §:n ja Vankiterveydenhuollon yksiköstä annetun lain 6 ja 7 §:n muuttamisesta

Hallitus esittää tarkasteltavana olevassa esityksessään 119/2018 vp, että yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettuun lakiin lisättäisiin uusi korkeaksi arvioitua väkivalta- ja seksuaalirikokseen syyllistymisen riskiä koskeva edellytys ehdonalaiseen vapauteen päästettävän vangin valvontaan asettamiselle. Lisäksi hallitus ehdottaa, että vankiterveydenhuollon yksiköstä annetussa laissa säädettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta välttämättömien tietojen saantiin harkittaessa ehdonalaisen vapauden valvonnan tarvetta henkilön uusimisriskin perusteella.

Pyynnöstä lausun tästä esityksestä seuraavan:

Ehdotetun sääntelyn tavoitteena on vähentää murhaan, tappoon tai murhan yritykseen syyllistyneiden sekä väkivalta- ja seksuaalirikosten uusijoiden todennäköisyyttä syyllistyä uusiin väkivaltarikoksiin. Tämä tavoite on yhteiskunnallisesti tärkeä ja epäilyksittä kannatettava.

Kuten esityksessä todetaan, esitettyä uudistusta voidaan pitää rangaistusjärjestelmää ankaroittavana. Rangaistusjärjestelmää ankaroittavia muutoksia on syytä tehdä vain harkiten. Erityisen suurta harkintaa edellytetään silloin, kun – nyt käsillä olevan ehdotuksen tavoin – aiempaa ankarampi rangaistus perustuu vaarallisuus- tai riskiarviointiin. Näin siksi, että tällainen arvio on aina ennuste, johon sisältyy monia epävarmuustekijöitä. Kuten esityksessäkin todetaan, väkivaltaisen käyttäytymisen ennustaminen yksilötasolla on vaikeaa.

Pidän esitystä kuitenkin perusteltuna. Valvontaan määrääminen ei perustuisi yksinomaan riskiarvioon, vaan valvontaan määräämisen ensisijaisena edellytyksenä olisi tuomio vakavasta henkeen kohdistuvasta rikoksesta taikka väkivalta- tai seksuaalirikoksen uusiminen. Koska ehdonalainen vapaus on joka tapauksessa osa tuomittua rangaistusta, esitetty muutos koskisi käytännössä tuomitun rangaistuksen täytäntöönpanotapaa. Katsonkin, että uudistuksen tavoitteet huomioon ottaen esitetty rangaistusjärjestelmää ankaroittava muutos on perusteltu ja oikeasuhtainen.

Pidän esitettyä uudistusta myös monella tapaa oikein kohdentuvana. Uudistuksen kohderyhmänä ovat vakavimmista henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista ensi kertaa tuomitut sekä väkivalta- ja seksuaalirikosten uusijat. Kyse on vakavista henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja koskemattomuuteen kohdistuvista rikoksista, joihin Suomella on jo positiivisten ihmisoikeusvelvoitteidensa nojalla velvollisuus puuttua tehokkaasti. Ajallisesti valvonta ajoittuisi kriittiseen ajankohtaan heti vapautumisen jälkeen, sillä tutkimusten mukaan uusimisriski on korkeimmillaan vankilasta vapautumisen jälkeisinä viikkoina ja kuukausina.

Pidän perusteltuna sitä esityksessä omaksuttua lähtökohtaa, ettei käytettävää arviointimenetelmää määritellä lainsäädännön tasolla. Arviointimenetelmät kehittyvät, eikä lainsäädännöllä ole syytä estää uusimpien ja tehokkaimmiksi todettujen arviointimenetelmien käyttöönottoa. Voidaan kuitenkin kysyä, onko esitetty säännös muotoiltu tässä suhteessa liiankin avoimeksi. Esitetty muotoilu, jonka mukaan valvonnan edellytyksenä on se, että ”vangin riski syyllistyä uuteen väkivalta- tai seksuaalirikokseen arvioidaan korkeaksi”, ei millään tavoin rajaa sitä, mihin

tällainen riskiarvio perustuu. Ainakin teoriassa arvio voisi siten perustua esimerkiksi päätöksentekijän subjektiiviseen arvioon. Esitettyä säännöstä voisikin tältä osin täsmentää esimerkiksi viittauksella vankeuslain (767/2005) rangaistusajan suunnitelmaa ja rangaistusajan suunnitelman laatimismenettelyä koskeviin säännöksiin.

Muutoksen toteuttaminen edellyttää, että esityksessä mainitut resurssien lisäykset toteutetaan. Uudistuksen yhteydessä on myös varmistettava se, että valvonta toteutetaan alueellisesti tarkastellen yhdenvertaisesti niin, ettei seuraamus muodostu merkittävässä määrin ankarammaksi ja tuntuvammaksi valvonnan kohteena olevan henkilön syrjäisen asuinpaikan vuoksi.

Vankiterveydenhuollon yksiköistä annetun lain 6–7 §:iin esitetyistä tietojen luovuttamiseen ja tietojen saantiin liittyvistä muutosehdotuksista minulla ei ole lausuttavaa.

Rovaniemellä 24.9.2018

Minna Kimpimäki
Professori, rikosoikeus
Lapin yliopisto